

NEJEDINSTVO U POLITIČKOM RUKOVODSTVU SKJ

GOVOR J. B. TITA NA MITINGU U SPLITU

Maja 1962.

... Mi smo niz godina poslije svršetka drugog svjetskog rata, poslije oslobođenja naše zemlje, imali velike objektivne teškoće na putu naše izgradnje. Te teškoće bile su i unutrašnjeg karaktera, a dolazile su i spolja. Danas, mi već ne možemo govoriti samo o objektivnim teškoćama, jer smo te teškoće uglavnom savladali. Ako danas i imamo objektivnih teškoća, objektivnih nedostataka, onda je to rezultat subjektivnih grešaka u prvom redu naših rukovodećih ljudi — a kad kažem rukovodećih ljudi, ja ne mislim na sve, ali je činjenica da ih ima ne malo na koje se moje riječi odnose. Kad govorim o greškama rukovodećih ljudi, ja tu podrazumijevam i indirektnu odgovornost za ono što su drugi radili, a mislim i na sve komuniste, jer svi komunisti moraju biti odgovorni za sve. I sada, poslije rata, u izgradnji socijalizma. Neko vrijeme bilo se, doduše, ustalilo mišljenje da zato što je sada izvršena decentralizacija, zato što je sada demokratija, komunisti nemaju više ni prava a ni dužnost da moraju da odgovaraju za unutrašnji razvoj naše zemlje. To je pogrešno. Mi ponovo moramo istaći odgovornost komunista za razvoj socijalizma u našoj zemlji. A ko će drugi i odgovarati, ako to neće biti komunisti? . . .

Mnogi se ljudi pitaju kako je moglo doći do toga da se takve stvari događaju. Jedni okrivljuju za to spoljne uticaje, uticaje sa Zapada. Drugi opet smatraju da je tome kriva preširoka demokratija, itd. Ja mislim da je glavna slabost baš u nebudnosti komunista, koji su nekako izgubili iz ruku svoju rukovodeću ulogu. Jer, iako komunisti danas više nisu oni koji komanduju, kao što je nekad bilo potrebno, oni moraju da usmjeravaju razvitak u našoj zemlji, oni moraju biti primjer drugima, tako da se i svi drugi mogu ugledati na njih. Oni, isto tako, moraju paziti na sve negativne pojave i kod komunista i kod nekomunista. A kod nas ima negativnih pojava i kod komunista i kod nekomunista, ima nekih ljudi koji bi voljeli da se obogate, a ima i drugog•••

U čemu su slabosti u oblasti naše privrede? U odgovoru na to pitanje moram prije svega da vam kažem da smo mi već i dosada često upozoravali na pretjerivanja u pogledu investicija, na pojavu i težnje da svako gradi sve što hoće i što mu se sviđa. Mi smo govorili da će nam se to jednoga dana svetiti i sada možemo reći da nam se, evo, već danas i sveti. Danas mi već imamo, ponegdje, ovo ili ono preduzeće koje će sutra morati da bude zatvoreno, jer njegovi proizvodi, kojih ima previše, ne idu. Previše istih preduzeća ne može opstati, a vi znate da je svaka komuna, da je svaka opština, često, htjela da ima neko preduzeće i da, gradeći ga, nije gledala na rentabilitet i nije mislila na

to šta će sutra biti sa proizvodima tog preduzeća, kad dođe do zasićenosti u toj i u drugim granama naše industrije i naše proizvodnje uopšte. Neshvatanje tog problema nama se već danas sveti. Mi smo stalno upozoravali da se ne probija plafon investicionih sredstava, ali se na to nije dovoljno mislilo. Sada ćemo morati da izvršimo restrikcije, moraćemo opet odozgo zabranjivati da se gradi ono što nije u interesu čitave zajednice, pa na taj način ni u interesu te komune ili toga kraja koji bi takvu gradnju preduzeo, jer će on zbog toga trpjeti najviše štete. U tom pogledu mi ćemo morati da preduzimamo oštre mjere ...

Pomenuo bih i razna putovanja u inostranstvo i rasipanje naših deviznih sredstava na taj način. Mnogi ljudi putuju u inostranstvo bez stvarne potrebe, na račun kolektiva, odnosno na račun čitave naše zajednice. Mnogi ostaju van zemlje po nekoliko mjeseci nekorisno trošeći pare. Ja mislim da to treba ograničiti, i mi to moramo ograničiti...

Kad sam već pomenuo ova putovanja u inostranstvo, htio bih da dodam još nešto o tome. Naime, da obično za onim koji je bio van zemlje i vratio se uskoro dolazi i automobil. Ja pitam kako je to moguće. Dobro, ponegdje ima zaista nekoga koji bi mogao da kupi automobil, jer auto je tamo jeftiniji nego kod nas ali ja ne vjerujem da se toliko automobila može kupiti od dnevnica koje se dobijaju. Očigledno je da se često radi o drugom, u inostranstvu često korumpiraju naše ljude, pa im poslije šalju poklone, itd. A da li je onaj Nijemac, Francuz, Englez ili drugi industrijalac ili trgovac dao to zbog lijepih očiju tog našeg čovjeka? Ja u to nikad ne bih mogao da vjerujem.

Znači da je neka koncesija morala biti učinjena, to je jasno. A ta koncesija išla je na račun naše zajednice, jer je nešto skuplje plaćeno nego što je bilo potrebno ili je bilo jeftinije prodato. Ima i slučajeva crnih ulaganja u razne inostrane banke, ali je teško utvrditi ih. Mi ćemo i te stvari urediti tako da ubuduće ne može lako, kako ko hoće, da ide van i da do ovakvih stvari dolazi...

Ima u tom pogledu kod nas i takvih anomalija da se, zbog tih slabosti opšteg jugoslovenskog tržišta, pribjegava lokalnoj zatvorenosti i stvaranju nekakvih lokalnih tržišta. Tako se iz pojedinih republika, recimo, iz Slovenije, Srbije ili Hrvatske, ne može ići u drugu republiku da bi se prodala ili kupila izvjesna roba. To, drugovi, ne smije da bude u našoj socijalističkoj zajednici. Mi moramo, bez obzira na to što imamo republike kao djelove naše federativne zajednice, imati jedinstveno tržište. U tom pogledu ne može se i ne smije špekulisati. Jer, to izaziva političko nezadovoljstvo, a pomalo i nacionalni šovinizam. Toga ponegdje već ima i mi zato moramo u korijenu suzbijati takve pojave. Jer, sve su to stvari koje nanose štetu pravilnom razvoju našeg socijalističkog društvenog bića ...

Mi sada imamo preko 500, odnosno oko 540 izvoznih i uvoznih preduzeća. Ja sam prije godinu ili dvije dana oštro istupio protiv tog broja spoljnotrgovinskih preduzeća. Jer, to su, osim nekoliko krupnih, mahom sitna preduzeća. A sitno preduzeće je u položaju pokušarca u inostranstvu kad prodaje svoju robu. Trgovcu tamo treba stalno dotična roba na skladišta, a on mu, međutim, proda jedanput svoju robu i više je nema. Posljedica toga je da mi to tržište izgubimo. Ja sam zato prije dvije godine rekao da je 540 izvoznih i uvoznih preduzeća previše i da taj broj treba prepoloviti — ali sada ih ima više nego onda ...

Moram da vam kažem nešto o još jednoj stvari koja je negativna i o kojoj moramo voditi računa. To je jagma za brzom zaradom. Mnogi naši trgovci koji idu van, a među kojima ima i dobrih, solidnih trgovaca, mada malo, gledaju da nešto odjedanput ušićare, makar se mi poslije toga i kompromitovali...

Vi ste vidjeli da smo mi odmah poslije sjednice Izvršnog komiteta CK SKJ donijeli nekoliko hitnih mjera, među kojima i zabranu uvoza automobila. Trebalo je da ova zabrana stupi na snagu, mislim 2. maja. Međutim, šta se dogodilo? Dvije hiljade automobila stigle su na našu granicu dan prije nego što je trebalo da rampa bude spuštena. Zamislite, dvije hiljade automobila! Neka samo svaki od njih košta hiljadu dolara, pa to je već dva miliona dolara, a to nije mali iznos. Pored toga, sigurno je da ih je dosta još ostalo vani i oni neće tako lako doći unutra. A koliko smo mi, pored toga, uvezli raznih nepotrebnih stvari u ovoj godini? ...

Jer, ako radni kolektiv upravlja preko svojih organa, onda on treba da snosi i odgovornost, i treba da ne dozvoli takve stvari. Razumije se da se, s druge strane, ne mogu samo direktori kriviti, niti voditi jedna opšta hajka protiv njih. Mi imamo vrlo dobrih direktora, odličnih ljudi, odličnih drugova koji nikad nisu zaustili da traže platu veću od one koju su im odredili radni kolektivi. Ali, ima i takvih direktora, koji su gledali što više da ušićare i koji se nisu obazirali na ono što je kolektiv odlučio. Takav direktor povezivao se sa nekim rukovodiocima iz mjesnih vlasti i drmao je u svom preduzeću. To treba da prestane. Radni kolektivi treba da upotrebe sva svoja prava, koja imaju, da bi se što pravilnije organizovala proizvodnja i vršila unutrašnja raspodjela, tj. određivale plate. To je dužnost radnih kolektiva. Danas je smiješno kad neki kažu da će, ako se stanje ne popravi, stupiti u štrajk. Protiv koga će oni štrajkovati? Protiv samih sebe! Takve stvari ne treba dozvoliti, a ako neko ne valja, treba ga izbaciti. Za takve anomalije odgovorni smo i mi gore ...

Dozvolite mi, drugovi i drugarice, da kažem nekoliko riječi i o slabostima u našem političkom životu. Ja sam već pomenuo neke od njih. U posljednje vrijeme ima ne malo takvih štetnih pojava kao što su lokalizam, a isto tako i šovinizam, koji nastaju zbog materijalnih razloga i nebudnosti komunista. Neki komunisti su zaboravili na šire interese čitave zajednice. Neki komunisti gledaju samo na svoj najuži krug, tako da je došlo i do političkog nezadovoljstva i nepravilnosti u pojedinim republikama. Mi smo more krvi prolili za bratstvo i jedinstvo naših naroda i nećemo nikom dozvoliti da nam dira ili da nam iznutra ruši to bratstvo i jedinstvo. Te političke slabosti i nepravilnosti rezultat su kulturnog razvoja u našoj zemlji. U nekim našim republikama kod građanskih pisaca događaju se takve stvari da je prosto nemoguće da se shvati kako je to moguće u jednoj socijalističkoj zemlji. Ljudi se vraćaju u svoju istoriju natrag, počinju po njoj da čeprkaju i zaboravljaju na budući razvoj naše socijalističke zajednice kao cjeline. Ni jedna naša republika ne bi bila ništa, da nismo svi zajedno! Mi moramo stvarati svoju istoriju, svoju jugoslovensku socijalističku istoriju, jedinstveni i ubuduće, ne dirajući u nacionalno pravo pojedinih republika da gaje svoje tradicije, ne na štetu već u interesu čitave zajednice, radi međusobnog dopunjavanja. To je naš put, to mi hoćemo, a ne razbijanje našeg jedinstva zbog raznih stvari. Mi ne mislimo, kao

razni građanski elementi koji se nisu slili sa socijalističkom mišlju u našem razvitku, da treba da se vraćamo na stari put. Oni su ti koji utiču i na neke komuniste.

Mi smo dozvolili da se svašta piše i u našoj štampi. Pogledajte neke časopise i razne članke i vidjećete kako oni destruktivno djeluju. Čak nam i našu omladinu truju. Čovjeka prosto uhvati muka kad vidi kako se taj šovinizam počeo da usađuje i kod naših omladinaca. Ja mislim da to nije došlo iz oblaka, nego iz kuće, od starijih. Mi moramo čuvati našu najveću tekovinu, bratstvo i jedinstvo naših naroda, jer nam ono omogućava da možemo dalje da stvaralački idemo naprijed, da stvaramo snažnu socijalističku zajednicu i sretniji život našim ljudima. Čak i danas, 15 i više godina poslije rata, mi moramo još uvijek da govorimo o bratstvu i jedinstvu, iako oni moraju da budu već krv i meso svakog građanina Jugoslavije¹...

J. B. Tito, *Govor na narodnom mitingu u Splitu*, Beograd, 1962, 7—24.

¹ Krajem 50-ih i početkom 60-ih godina pokazalo se da politički vrh Jugoslavije nije bio jedinstven u pogledu pravaca budućeg razvitka Jugoslavije. Neka neslaganja u rukovodstvu prenosila su se i na članstvo. Privredni razvoj koji je do tada bio neobično brz počeo je da stagnira 1961—1962. Partijske snage konfrontirale su se de facto oko pitanja zaustavljanja daljih društvenih promena, odnosno produbljivanja samoupravljanja i „proterivanja“ države iz sfere privrede i društva. Negativne pojave koje su pratile samoupravni preobražaj i otvaranje Jugoslavije prema inostranstvu, uključujući dejstvo tržišnih zakonitosti, snage protivne daljoj decentralizaciji i tržištu su iskorišćavale kao argument da zemlja ide u pravcu anarhije i dezintegracije sistema, nasuprot protagonistima deatizacije, koji su zastoje i deformacije objašnjavali preživlom ulogom države u privredi i društvu. Postojeće suprotnosti umnožavao je i nepovoljan ekonomski razvoj.

Proširena sednica Izvršnog komiteta CK SKJ, održana u Beogradu od 14—16. marta 1962, razmatrala je tekuće slabosti, analizirajući rad SKJ i političke i ekonomske probleme s kojima se zemlja sukobljavala. I pored polemike do koje je došlo na sednici, nije usledilo raščišćavanje odnosa. Diferencijacija u rukovodstvu SKJ je 1962. bila odložena. Usvojeni su kompromisni zaključci koji su polazili od organizacionog i idejno-političkog učvršćivanja SKJ, odstranjivanja slabosti iz rada samoupravnih organa, poštovanja zakonitosti i zaoštravanja odgovornosti političkih rukovodilaca i državnih organa. Odlučeno je da se partijsko članstvo pismom upozna s prihvaćenim stavovima i neposrednim zadacima. Od komunista je traženo da „pre svega, zavedu red u svojim sopstvenim redovima“, da se odlučno oslobode nedozvoljenih postupaka u korist „snaga preduzeća“, „svoje“ komune, republike, itd., jer je to upravo potkopavalo sistem samoupravljanja. Pismo je ukazivalo na pojave neloyalne konkurencije, lokalistička shvatanja, egoističku zaslepljenost pojedinaca i grupa, komercijalizaciju i Spekulativne poslove. Najoštriju kritiku tadašnjih zastranjivanja i promašaja dao je Josip Broz Tito na mitingu u Splitu maja 1962. Ogromna masa građana Splita i okoline dala je plebiscitarnu podršku Titu. U novom govoru održanom na Beogradskom sajmištu Tito je, međutim, ublažio oštricu svoje kritike. Očigledno je da je privremeno rešenje sukoba nađeno u kompromisu između snaga koje su zahtevale razvijanje samoupravljanja i onih koje su se zalagale za njegovo ograničavanje u ime spasavanja društva od anarhije.